

zeti fejedelmek alatt általában jó élet-lehetőségei voltak a zsidóknak és csak 1866 után, a két fejedelemségnek Carol fejedelemsége alatt létrejövő egyesülése után kezdtek nek meg a zsidók politikai üdözéseit.

Bár 1866 július 28-án Carol fejedeleme levélben intez Creinieuxhoz, amelyben írta: »Ezek az üldözések valóban szegycmentel azon lesznek, hogy ezek megszűnjenek. A zsidók teljes emancipációjának legleghalibb hívet fogja találni bennem.«

De ígéretét nem tudta bevértani, — jó lehet az 1856-ban kelt konstantinápolyi konvenció XII és XVII k. fejezetei a teljes vallás-zabadságot, jogegyenlőséget biztosította mindkét fejedelemség lakosságának és csak az idegen hatalmak általólólól vonja el a politikai jogokat. Ép ezért a bencsúról ("pamanteni") zsidóság is léki megnyugodással fogadta ezt a konvenciót.

De a bojárak nem nyusztanak bele a szabadlóló alkotmányokba és sikerül is neki két év múlva a párisi konvenciótól tól vonja el a politikai jogokat. Ép ezért a bencsúról ("pamanteni") zsidóság is léki megnyugodással fogadta ezt a konvenciót.

A parasztság általános elégedetlensége miatt 1864-ben új magánjogi kódex lép életbe, amely a zsidókra vonatkozólag a 9. és 16. §-ban a naturali.ációs kérés után való polgárjog megszerzésének lehetőségét csillagolta meg. De már 1866-ban az egyesített fejedelemség élén a Hohenzollern dinasztiaiból származó fejedelem van és a zsidóság újra reménykedik, hogy a polgárjogok sánca közé beengedjék. A bojárak zsidóellenes uccai demonstrációkat tiltakoznak az ellen, hogy a zsidóknak jogokat adjanak és hiába száll sikra érdekében a nagy francia szabadságharcos, az agy Creinieux, hiába száll sikra magán a kormány is, az alkotmányozó gyűlés a hírhelt 7-ik §-ban kimondja: »Csak keresztények lehetnek román állampolgárok.« A zsidók tehát idegenek (strein) lettek. Az 5000 plaster vagyon felmutatni nem tudnak »Vagyonbűnök«-nak deklaráltattak.

Ez az állapot súlyos visszacsúszást jelent a nemzeti fejedelmek idejéhez képest és joggal állapítjuk meg, hogy az állami antiszemitizmus kezdete erre az időre esik. A hivatal jogilag az volt, hogy 1.6% (4272) polgárjogot szerezhetett, de a zsidók csak 2.2% (5859) idegen állam a vállaltja és 256 587 strán, tehát 96.2% olyan honföldi zsidó, amely csak túrt személy volt, hiszen sem római állampolgársága, sem idegen állam polgárjogát nem tudott.

Ennek következménye volt az a nagymérvű kivándorlás az országból és egészen 1878-ig, a berlini konferencia idejéig ez az állapot állandósult is.

Az U. E. R. (pamanteni) joga írja ekkor egy parasztról: »Dacára mindazon akadályoknak, amelyek nagymértékben megnehezítik a romániai zsidóság szabad fejlődését, mégis áldásos gazdasági és szellemi munkát fejtenek ki az ország fejlődésében. Még sokkal nagyobb szolgáltatásokat tehetnek volna az országnak, ha nem olyan bánásmódban részesülnek, amely miatt sokan köztük kivándorlásra kényszerülnek.«

Ezt a parasztról dr. Stern a lóll az U. E. R. elnöke a paramenthez is benyújtotta és így érkezünk el a berlini konferencia idejéhez, 1878 június 13-hoz. Az okmányok zsidóságnak itt új kedvező fejedelem kezdődött az állampolgársági jogegyenlőségért.

Dr. Pogány József volt oradeai alpolgármester halála. Egy rendkívül derék, becsületes román intellektuális fiatalon, aki 38 éves korában és szves közlekedés nélkül hangján megemlékezi róla, mert mindig megértő, józan istápolója volt minden igaz embert üggyek és szószólója a kisebbségeknek. Az oradeai Gjudu liceum tanára volt, a nemzeti peresztáji lelkes híve és mint ilyen egyidejűleg Oradea város alpolgármestere. Tevékenysége ment végbe óriási részvétel mellett.

Egyre tart a terror az oradeai orth. hitközségben

Az oradeai (nagyvárad) orth. izr. hitközség november 4-én közgyűlést tartott. Egyetlen tárgya Kirsch Henrik főjegyző menesztése volt. A szabadságot főjegyző ellen folytatott több hónapos hajszának a főcélja az volt, hogy helyére az Ullmann család egyik tagját tegyék és városzerte általános felháborodást keltsék, hogy a hitközség szolgálataiból eltávolított Ullmann Ábrahám főjegyző egyik fia, aki Besztercebányai hazaköltözött, mert ott nem volt megélhetése, most főjegyző akar lenni, elyja és hozzájáruljon a megbízásából. Miat a család exponense, annak érdekeinek megfelelően képviselné érdekeit az ország legnagyobb hitközségének ezen felelősségteljes állásában. Már lakása is lesz, mivel egy másik tisztviselővel szemben is azért kellett felgyelni eljárás kérését, hogy úgy az állás, mint az elhelyezkedés biztosítva legyen. Ezért kellett felújulni vádpontokkal ismét a hitközség egy régi tisztviselőjét elkergetni, mindna jogalap és igaz ellenére. Ezért kellett újabb pamantekkel a kö. eleményt megmélyezni és a közgyűlés előtt az egyik Ullmann-funak rendőrkomszárval együtt, karhátlalmat a gyűlésterembe felvonatni, mert az Ullmann-család egy lépést sem tesz rendőrség nélkül. Az Ullmann család szisztematikus érvényesít az, hogy hitközségi ügyeket csak rendőrségi karhátlalommal kezelti, mert csak így képes minden hajszárral emberben a kritikat elfolytani.

A képviselőtestület tagjai közül sokan éppen a rendőri asszisztencia miatt, elkerültek a közgyűlési lazástermet, mert mély udvarral tölti őket el az, hogy a templon környéke minden imádkozáskor és minden összejövetelkor egy oszlop alatt várják, hasonló, ahol a megfélemlített emberek a terrortól elnémlásra vannak kényszerülve.

Kirsch Henrik sorsa felett sajnáltak 22-én meleté 24-én elerése és 25-én épen az említtel indokból, látogatni lák megakart. De voltak olyanok is, akiket erőszakkal megakarták elvontak joguk gyakorlásában. Ez rendőrségi beavatkoással megakadályozták a képviselőtestületet egy igen tiszteltrelmő talami chacham tagját, a 72 éves Meisner Márkust, volt hitközségi alelnököt, — aki egyébként a hitközségnél a legnagyobb alapítványok egyikét tette meg, — hogy a gyűlésterembe feljuthasson és volumét leadhassa. De a körülmenyek folytán ez érthető is volt, mivel a hiányzó 12 tag szavazata az Ullmann rezsim gonoszságait táán ép ellenkezőleg döntötte volna el, mint azt a képviselőtestületi tagok indoklására bázisított javaslat óhajította.

Kérdésük így is lehet e olyan ember büntés, aki ellen a képviselőtestületnek egyharmadát nyilatkozik csak meg, míg a két-harmad többség részint nyíltan, részint passzív magatartással és erőszakkal tiltakozva, mellette foglalt állást.

Mindezt azonban mitsem használ, mert az oradeai orth. hitközségben egy családnak terrorja folytán helyet kell teremtenie az Ullmann-család existenciájának nélkülözhetetlen ifjúságának. A család közeleli és hitközségi exponensei keresztülvieszik azt, ha kell rendőrségi segédlettel is. A vasárnapi közgyűlés óriási terror jegyében folyt le és az Ullmann terrorlegények teljes működésben voltak. Több képviselőtestületi tag nem jutott el, hogy szavazataival megnyilatkozhassék, mert a család akaratának érvényre kellett jutnia, hiszen a család egyik tagjának existenciájáról is van szó.

Fájdalmas, hogy jóízű emberek lassanként eltávolodnak, sőt menekülnek a hitközségtől a folytonos terror és erőszak miatt, amely az a látszatot kelti, hogy az oradeai orth. hitközség az Ullmann család hitbómánya lett.

Hazasság. Hirsch Rózsika a negresztli Ceiroth Mizrahi vezető tagja és Diamant Mór, a Brit Hanoar Hamizrahi helyi elnöke, máhó 21-én tartották esküvőjüket. A negresztli Mizrahi ezután is szerencsés kívánatait tolmácsolja az ifjú párnak.

Sándor király zsidó hadségei. Parisi levelezőnk írja: A most elhunyt Sándor király tervezett párisi látogatása alkalmából a párisi szefard zsidó hitközség nagyarányú előkészületet tett az urakodó ünnepekhez fogadtatására. Ovadia főrabbi, a párisi szefardok vallási feje akarta a szerencsétlen sorsú urakodó fogadni nagy szefard zsidó üdvözlésével. Mikor Ovadia rabbi néhány hónappal ezelőtt Bagdadban járt, az urakodó kihálajátson fogadta. E alkalommal a rabbi ezeket mondta Sándor királynak: »Ő az a halom leléges uram, hogy ő hadsége közül keltő zsidó.« Mire a király így felelt: »H. tiszteltem szolgálalomban hírom, sosem kérdézem meg egyikőt sem, mi a vallása.«

Autonóm központi iroda Ruszinszko. Uhorod-Ujvár. M. járásbírási ükés szerint a prágai kult. miniszterium jóváhagyta a ruszinszko autonóm orth. központi iroda alapítását és az iroda ideiglenes vezetésével Dr. László Gyula uhorodi hitközségi elnök, Fischergard Sándor tikári és Suidmann Oszkár (Mancós) bíza meg. A ruszinszko zsidóság megnyugvásáért értesült a mászter miniszterium és rendeli, hogy ezzel végre nyugodt körülmények között a ruszinszko zsidó hitközség autonómiáját körül felkavart hullámok. Dr. László Gyula vezetésé egyébként is garancia arra, hogy a központi iroda ügymenete a legjobban fogja szolgálni a ruszinszko hitközségek érdekeit.

A ping-pong és a politika. Varsó. — A lengyel sportszövetség, a melynek a zsidó egyesületek is tartoznak a német sportszövetséggel megállapodási költött, hogy október 28-án a két ország ping-pong versenyzőit összemérik erejükkel. A Dunaigban folytatott selejtező mérkőzéseken a zsidó sportolók kerültek ki győztesen. A lehrerai H. Smolett és a tar-nowa S. szon klub zsidó tagjai indultak el, hogy a német ellenfelekkel mérkőzzenek. A lengyel ping-pong versenyzők tehát kizárólag zsidó sportolóból állottak. — Bonyos hogy ezek a sportolók nem sok lényt és dicsőseget hoznak a zsidóságnak, még ha győztesen hagyják is el a verseny. Sokkal érdekesebb és méltóbb lett volna, ha a zsidó sportolók megfogadják volna a Hitler sportolók kal való mérkőzést. Ez a lengyel sportszövetség is megérte volna, hogy nem akart zsidó. mérkőzni azokkal, akiknek országában a zsidókat kizárják a sportszervezetekből és az élet minden vonatkozásában megalkaszták őket.

Meghalt Johann Kremenetzky. Október 25-én Bécsben meghalt Johann Kremenetzky 84 éves korában. Johann Kremenetzky a cionizmus legfőbb gárdájához tartozott. Herzl Tivadarnak intím barátja és munkatársa volt. Kremenetzky a cionista mozgalomban évtizedeken keresztül vezetősépet töltött be. Az első kongresszuson Herzl Tivadar, Oskar Maimorek, Leopold Kahn és O. Kokesch mellett a szűkebb intézőbizottság tagjai közé választották, amely tisztségét a 7-ik kongresszusig tartotta meg. Azután éveken keresztül az Akcion-komitee tagja volt. A Keren Kayemeth megalakítása után Kremenetzky volt az, aki az alapítvány miniszterien megszervezte, 1907-ig vezetője volt a K. K. L. bécsi főirodájának. A praktikus cionista építésben is direct részt vett. A háború után Tel-Avivban egy villamos szükséglet tárgyát gyártó üzem rendezését be és Boris Goldb. ruggal együtt megalkotta a „Silikat“ téglagyárat. Kremenetzky végrendeletében jelentős összeget hagyományozott a Keren Kayemethnek, a Keren Hayesodnak, a háború egyetemnek és a bécsi hitközség jótékony alapjainak.

Sir Herbert Sámuel lesz India alkirálya. Az angol zsidóság beavatólt körében úgy tudják, hogy a legközelebbi heleben megünnélik Sir Herbert Sámuelnek, — a nagynevű zsidóliberális politikusnak kinevezése India alkirályává. Miat ismeretes, ezt a magas tisztséget már betöltötte zsidó poliikus, lord Reading személyében.

Kaufheil Ernő elvaratunk a temesvári helyicsoportunk egyik vezetőszóla a Pollák Teréz urleány Oradeáról, folyó hó 8-án tartották meg O. adán egybekelési ünnepeiket. A B. H. Hamizrahi Executivája ezután fejezte ki szerencsékívánatait.

HETI GLOSSZÁK
Már az angol udvar is intervénál?

Távol áll tőlünk az a cél, mintha gunyolódni akarnánk a careli főrabbi állás betöltésének kérdésénél. Sőt mindenkor fájdalmasan állapítottuk meg, hogy mennyire elfajult a harc heve e rabbiállam körül. Legutóbb nagyobb cikkbem arról írtunk, hogy zseniális külügyminiszterünk, Titulescu úr, kezelőorvosának intervenciójára intervenál, hogy a jelenlegi főrabbi Horovitz Ábist heggyák nyugodtan dolgozzon. Most egy újabb intervencióról írhatunk, amely úgy hangzik, mintha Heru al Rasid meséi elevenednének meg. A chassidizmus tud csak ilyen régmódi meséket kiterelni. Ilyen „csodás“ történetek, amely rejte az esztendő múltján, szombat esküvőnként, kis ineházak csendjében zümögő mesék, amely szájfátva halgatnak majd a fiatal chassid csemeték és évszázadok múltján, mint valami csodafog járn szájról szája.

Az angol király nagyon beteg volt néhány esztendővel ezelőtt. Hónapokig élet és halál között lebegett. Ágya körül a világ legkiválóbb professzorai álltak, ami természetesen is, hiszen az angol birodalom koronás urakodójáról volt szó. Emlékeztünk, hogy egy ízben már oly súlyos volt állapot, hogy fia, a valiesi herceg repülőgépen jött vele néhány centinensről Londonba. És ebben az időben, hi tudja kinek tanácsára, látirat ment Sponcára is, a szpinker rebbehez, hogy imádkozzon az angol király életéért. A látirat megjött, a rabbi imádkozott és az angol király tovább uralkodik... Évek teltek-múltak (mint a mesékben) és a szpinker veje egy kis szerény erdélyi hitközségben rabbi akart lenni. Egy üdös zsidónak nem elérhetően végy és nem a karrier csucsponja Creiben főrabbinak lenni. Igen ám, de a csodák csak kifelé hatnak, befelé már nehezebb az eset, amikor egy olyan „csodás“ emberrel kell szembeállni, mint a jelenlegi satumarei főrabbi. Most jön a reciprocitás. Ha szpinker megemelte a King of Great Britain életét illik, hogy a király mentse meg a careli rabbiállamot. Hogy hogy nem (mint a mesékben) valahogy megmentse az angol király, hogy haj van a careli állás körül.

És valahol elindult a levél a romániai angol követhoz, hogy érdeklődjék meg és ha lehet szóljon egy jó szót, a király nevében, a szpinker veje érdekében és felmutatja a királyi kabinetiroda készítő levélét is, amelyet akkor írtak, amikor az angol király meggyógyult.

Titulescu után tehát az angol udvar is. Micsoda bonyodalom. — Micsoda csoda... és az egész világgal szemben, a diplomácia nagy mestereivel, a híres külügyekkel szemben áll: Teitelbaum Joél. Most már az angol flottával is szembeszáll. A hatalmas hadihajóktól sem fél a satumarei caddik. Ne fél, hogy egyszer majd megjelennek az angol dreadnoughtok a Szamoson és a 30 centiméteres kaliberű ágyúkkal célbaveszik a klauzt. Mert azt talán az angol király mégsem tűrheti, hogy intervenciója dacára is, ne a szpinker legyen a győztes. Hogy Teitelbaum Joél egymaga legyőzze az angol flottát. Az angol flottát, amelytől az egész világ félt...

...és sőt csendes getto klauzok zugaiban fog szárnyra kelni a legenda...

...amikor az angol király harcolt a careli rabbi-állásért és amikor a satumarei caddik pusztá kézzel felfordította az egész angol flottát...

...milyen csodák, niszim...

Hitler és a zsidó követek

Pár hónappal ezelőtt, amidőn a szovjet visszahívta berlini követét a zsidó Chintuskot, a sajtó egyaránt úgy méltatta ezt a politikai eseményt, hogy a szovjet német nemzetbiztonsági kőrök intervenciójára cserélt fel követét. Valóban volt valami csendes guny ebben a szovjet részről, hogy épen Németországba küldött zsidó követet és minégy provokálta, hogy a Harmadik Birodalom vezérel illő tisztelettel hajoljanak meg az orosz kolosszus zsidó reprezentása előtt. Meghajoltak, mert muszáj volt, tisztelet, mert ha a zsidó Chintusknak valami bántódása támadt volna, ugy a szovjeten esett volna sérelem.

Amidőn azonban a szovjet visszahívta zsidó követét, úgy látszik, hogy az orosz kolosszus hajol meg a barnajag paracsca előtt, tlenk érdeklődéssel lesik tehát a magas politika képviselői, hogy kit nevez ki Oroszország Chintusk helyébe berlini követnek? Mindenki azt várta, hogy most már valant fájtsza szláv kerül a szovjet berlini követségi palotájába. Mert ha a szlávok épen nem is árják, de nem is számíták és ennek rendkívül nagy súlya van.

A berlini néci sajtó örömmámorban uszolt. Elment a zsidó követ. Most már lehetett sértetgni, lehetett fejére olvasni zsidóságot, lehetett orgyulni banditának is nevezni. A Harmadik Birodalom megszabadult a zsidó szovjetkövetektől.

De jött az új kinevezés. És megérkezett a követ maga is. Neve: Sacharjewits Suritz, vallása: felekezeti nélkül, feji származása: zémita.

Újra számít! Ez már nem volt többé csendes guny, ez már kiáltó demonstráció volt Hitler fajlétele ellen! No igen, a szovjet megengedhet magának ilyen diplomáciát „kelemetlenkedéseket“. Mert ez nem volt már véletlen. A zsidó Chintuskot felváltotta a zsidó

Suritz. És Hitlernek és vezérkarának újra meg kellett hajtania fejét a zsidó követ előtt. Meg is történt. Épen a napokban fogyt le hivatalos formában Suritz ünnepléses fogadtatása. Diszörség vonult fel a követ tiszteletére és Hitler a náci „előkelőségek“ és a szovjet követség tagjainak jelenlétében köszöntötte a zsidó Suritzot a Harmadik Birodalom határain belül. Pompás volt minden, pompás...

Valóban a szovjet megengedhet magának ilyen diplomáciát kelemetlenkedést, amelytől a náciának arcukba szökik az árja vér... De bizonyos, hogy ettől a német zsidók helyzete nem javul meg, sőt talán még rosszabbodik. Mert a szovjet felekezeti tiszteletreméltó gesztusa mögött újra fellángol a német antiszemilizmus tőze, amely Suritzban nem Oroszország, hanem a „zsidó“ bolszevizmus követét lálja.

Zsidó tragédia

Csak semmi páthosz, semmi színezés és fommertár. Aljon ill maga a történet megrendítő valóságában.

Dr. A... Reinlandi orvosnak az 1914-es világháború előtt 3 életeres felnőtt fia volt. A legidősebb hősi halált halt már az első Páris ellen vezetett marsban. A második egy évvel később Champagne-ban esett el a harc mezején. A harmadik és legkisebb fia már nem került a frontra, mert egy ellen életben meradt fia volt a családnak. Alorvosi állást töltött be egy katonai kórházban. Dr. A... is hadiorvosi szolgálatot töltött be, megsebesült és megkapta az Orosztályu vaskeresztet. Há évvel a háború után a 60 éves rendkívül megviselt orvos átáta betegségéig pánzári praxistát egyetlen fiának és nyugeloraiba vonult. Vagyon a az infláció során teljesen elvesztett 1933 júniusán a hivatalos uton közzölték a fiatal Dr. A...-val, hogy mint nem árja, aki nem teljesített frontszolgálatot sem, nem töltötte be a betegpánzári orvosi állást. Elbocsátották. Dr. A... hiába hivatkozott hősi halált halt két testvérétjára és megsebesült atya frontszolgálatára. Semmi sem használt. Mennie kellett. Közölték vele, hogy csak akkor tarthatna igényt a praxisra, ha atya elesett volna a háborúban. De az atya még élt.

Dr. A... a 70 esztendőös agyastján még élt és hogy megmenesse fia existenciáját, újra szolgálatba lépett. Muszáj volt engedni. Két fia halt meg, ő maga megsebesült, vaskeresztet kapott — itt már nem volt kibúvó. Az öreg Dr. A... ment, hogy dolgozzon, de már nem tudott. Fiát vette maga mellé, hogy helyettesítse és segítsen neki. Nem sokáig tartott. Feljelentés ment és most már kitasították mindketőjüket a betegpánzárból. Egy nem árja nem képviselhet szolgálatban frontarcost — mondotta az indoklás.

Dr. A... családja most a 36 pontos értele-

Montefiore Mózes csodálatos élete

A napokban mult el 150 éve annak, hogy Sir Moses Montefiore megszületett.

Csodálatos élet volt ez. Amikor meghalt, 101 esztendő volt. És ebből a 101 esztendőből pontosan 70 évet töltött jólékonysággal. Hetven évig segítette a világ zsidóságot, mert szerencséjére, vagy inkább b a zsidóság szerencséjére, már 30 éves korában visszavonulhatott üzletétől. Már maga a történel, amely ezt lehetővé tette, is érdekes. Ez a tény az akarat dicsőségét és a jószívűség diadálát jelentette. Mert a nagy adakozó királyok, császárok, szultánok barátjai, ettől kezdve mindenki segített, mindenkit fogadott, mindenkit elfogadott, ha az a legutolsó, a legszegényebb koldus is volt.

Az Adriai tenger mellett van Montefiore városka. Ide menekült egy sereg zsidó a spanyol üldözés elől. Ide költözött Montefiore családja is. Akkor még másképp hívták őket, de a nevüket a város után Montefiore-ra változtatták. Később Livornóba költöztek, ahol egyre gyarapodtak.

1752-ben Montefiore Mózes nagyapja Londonba költözött, mint gazdag ember halt meg,

17 gyermekét hátrahagyva. Ezek közül a legidősebb Jusua Montefiore vitte, aki magasrangú katona lett az angol hadseregben. Sok tudományos munkát is írt. De a többi gyermek is sokra vitte. Josef Eliás Montefiore is nagy vagyonra lett szert. Egyszer nagy utazási csinált és megtekintette ősei lakhelyét, Livornót. És utazás közben itt született meg Mózes Montefiore.

A fiatal Mózes Montefiore Angliában nevelkedett és amikor francia lázadásról tartott Anglia, ő is jelentkezett katonának. A napoleoni harcokban vilétségével tűnt ki Napoleon csapatát ellen. Mint kapitány tért vissza a civileletbe. Montefiore magas, jóalakú csinos fiatalember volt. Csupa acélos akarat volt az egész ember. Bekerült az üzleti életbe és csakhamar vásárolhatott magának egy helyet a londoni pénzburzsn.

1812-ben megnősült. Waley Coheennek, a világhírű gypjukereskedőnek a leányát vette el. Montefiore szefardi, felesége pedig askenázi zsidó volt. A bigott zsidók csodálkoztak ezen a házasságon, mert nagy szellemi önállóság és akaratosság kellett, hogy tölgyék magukat az eddigi szabályokon, amely tiltotta a zsidóságnak eme két ága között a házasságot.

És ez a házasság hozta meg Montefiore szerencséjét, mert rokonságra került egy érdekes zsidó családdal, amelynek akkor még nem volt neve: Rothschildnak hívták őket. Felesége testvérét ugyanis Rothschild Nátán vette el, aki később a legnevesebb alakja lett az öt frankfurti Rothschildnak. Montefiore öccse, Abraham, csakhamar feleségül vette Henriette Rothschildot, Nátán Rothschild húgát.

Nemsokára hatalmas üzlet összekötésével fejlődött ki közöttük, ezek az üzletek a Napoleon elleni háborúval voltak összefüggésben Montefiore befektette az üzletbe egész vagyonát. De sok pénzt keresett és volt neki lelkijereje, hogy ebben a lázas, pénzszerző időben 50 éves korában teljesen visszavonuljon minden üzletől.

Elhatározta, hogy élete hátralevő részét (még hetven évet élt) a jólékonyságnak fogja szentelni. Nagy rábeszélés kellett hozzá, hogy vagyonának egy k részét feltesse be biztosítási részvényekbe és csak azért hajlott a rábeszélésre, mert ezzel is segíteni akarta a kezdő vállalat kezdő embereit. A biztosítótársaság is bevált és Montefiore a hat- és a visszazapott tőkét is teljes egészében jólékonycél a fordította.

Később a világ legelső gázgyarának adott pénzt, hogy ezzel a kultúrát és a civilizációt szolgálja. És itt is pénzt keresett, a szegények számára.

Társadalmi életét kezdett élni, elvállalta zsidó intézmények vezetését [és bejutott a

mében: éheznek. Az öreg frontarcos már nem sokáig bírja. Rövidesen „hősi” halált hal majd a Harmadik Birodalom frontján. És egyetlen orvosa fia jobb megoldás híján követni fogja atyját és testvéreit.

A páralan Meinel kávé

Zsidó asszonyoknak szól ez a cikk. Azoknak a zsidó asszonyoknak, akiknek be lehet beszélni, hogy a „legsikkesebb” kalap ennél és ennél a masamodnénál kapható. Vagy a legjobb ruhát ez és ez a varrónő készíti. És akkor esküsznek rá. Ez általános emberi gyengeség, de — valljuk be — főleg a hölgyvilág hibája. Ugyanebbe a hibába esnek, amikor azt hiszik, hogy a legjobb kávé, vagy tea — a Meinel-féle. Pedig ez nem igaz. Csak gazdaságos rendezettségűeknek, körülbelül 400 az utóállamok területén és nyomban importál és szépen adják. De nem jobb az árja, mint bármelyik zsidó boltosénak. A különbség csak az, hogy Meinel egy horogkeresztes cég, ahol egyetlen zsidó alkalmazott sincs. Csak a zsidók pénze kell. A „pali” zsidóké, akik hibába jöhetnek, mégis sokszor bedűlnek a sok reklámnak. És hogy ez a dolog ismét aktuálissá vált, annak érdekes története van. Az oradeai Meinel fiók úgy látta, hogy megcsappant a zsidó vevők száma. Itt erre egy levelet a központnak, hogy ebbe az ügybe tenni kellene valamit. Erre a nagy Meinel igazgatósága leirt Oradeára (Nagyváradra), hogy adni kell egy nagyobb adományt a zsidó kórháznak és kérni tőlük egy chechsert arra, hogy a Meinel cég nem is antiszemita. Erre természetesen a naiv olvasó azt hihetné, hogy ez sok pénz érne a Meinel-cégnek. Mondjuk lejkében kifejezve vagy 20,000 lelt. Legalább ennyit. Nos hát halljad Izráel és még és inkább Hebron viruló rózsái, zsidó háziasszonyok. A világ-hírű, 400 fővel az egyetlen zsidó alkalmazottal sem rendelkező Meinel-cég egy kiló (egy, saque und schraibe: egy kiló) teát ajánlott fel a zsidó kórháznak, mondjuk 150 leit értékben. Ezért kérte a bizonyítványt, hogy ő nem antiszemita. Hát nem ez a legjobb bizonyítvány, hogy ott csupa „chochem” van, aki elgondolásaiban olyan koldusnak gondolta a zsidókat, akik egy kiló ledrét eladják földi üdvösségükért? Természetesen refuté lett a vége a nagylelkűségnek és ml újabb ezek után komolyan írjuk és a zsidó lelkiismeret nevében parancsoljuk, hogy zsidó látogasson zsidó üzleteket, mert kap olyan szép, olyan jól, olyan olcsót bármelyik zsidó cégnél, mint Meinel-nél.

Sárga folt és barna igazolvány

Ausztria kétségeltlenül lép Németország nyomdokaiba a zsidóüldözés tekintetében. Ausztria nem hasonlít meg azokat a barbár

és drasztikus intézkedéseket, amelyekkel Hitler vezette be uralmát. A kis Ausztria ezt nem is engedhetné meg magának, mert jól tudja, hogy ha vele szemben is olyan eszközöket alkalmazna a világ kulturközvéleménye, mint Németországgal szemben, nem bírna oly szivós ellenállást kifejteni, mint testvér-nemzete. Ausztria tehát egészen más utakon kísérletezik. Hivatalos sajtója ne közölj mináns antiszemita vezércikkeket, nem hangoskodik zsidóellenes szövegekkel, sőt Schuschnig kancellár éppen a jogegyenlőséget hirdeti a zsidók felé is. Ezek merőben más eszközök. De amíg Németországban az elméletet fedi a gyakorlat is, addig Ausztriában más az elmélet és más a gyakorlat. A kis Ausztria kétszínűsködik. Azt mondja: minden osztrák állampolgár egyenlő, a gyakorlatban pedig leépült az állam szolgálatából a zsidó tisztviselőket, elbocsátja a kórházi és bejegyzésközi orvosokat és az egész vonalon kifütyült állásból a zsidókat. Mindezt csendben, halkán, finoman és az egyenjogúság jelszava mögött.

Az iskolákban ghetőt állít fel. A zsidó gyermekek elkülönítve hallgatják az előadásokat. Ezáltal sem beszélnek az árja fajlisztaságról és a szemita elaconyrendűségről, csak cselekszenek. A főiskolai hallgatók szövetsége, amely állami irányítás és támogatás mellett működik, igazolványokat bocsát ki. Az igazolványok feljogosítják az egyetemi hallgatókat az állam különböző képző és kulturintézeinek ingyenes használatára. Az igazolványok színe: sárga. A zsidók azonban barna igazolványt kapnak. A barna igazolvány nemcsak színben különbözik a sárgától. A barna igazolvány tulajdonosa nem vehet igénybe semmit, a barna igazolvány tulajdonosa ha nem akar kellemetlenséget, jobb, ha nem is hivalkodik vele. Jobb, ha otthon felejt, vagy becsobja egy csatornába.

Az előtti sárga foltot kellett hordanuk a zsidóknak, hogy már távolról mindenki megismerje és elkerülje őket. Ausztria azonban nem brutális, Ausztria kerüli a felütést és a sárga igazolványokat a keresetlen hallgatóknak adja. A zsidóknak barnát adnak. A kis Ausztria taktikázik és sárga folt helyett, barna igazolványt ad a zsidó ifjúságnak. Ezek a barna igazolványok azonban éppen úgy égetnek, mint a sárga foltok és éppen úgy kiáltanak igazság után mint a ghetók nedves és penészes falai.

Az Erdélyi Kishitelbank és Takarékpénztár-ak munkaközössége f. h. 4 évi vasárnap délelőtti és délutáni tartotta meg Oradean nagyfontosságú gyűlését Borgida József elnökelete alatt, amelynek részletes ismertetésére és lefolyására legközelebbi számunkban visszatérünk.

legelőkelőbb láráságokba is. Szoros barátságba került a clarenci herceggel, aki később IV. Vilmos néven Anglia királya lett. Ugyancsak összeházasított Kent hercegevel, a későbbi Viktória királynő apjával is. Akkoriban IV. György uralkodott Angliában, akinek csak egy leánya volt, akit a belga király vette feleségül. A király testvérét nőlenek voltak és gyorsan megházasodtak, hogy a trónöröklést biztosítsák. Kent hercege egy leiningeri hercegnőt vett feleségül. És feleségével a hercegnő németországi birtokára költöztek.

Amikor Montefiore meghallotta, hogy Angliától távol él Kent hercege, eszébe jutott saját livornói szülei és a sok apró baj, amely az Anglián kívüli szüleiésből reá származott. Kijelentette a hercegnek, hogy gyermekük csak akkor tarthat igényt az angol trónra, ha Angliában látja meg a napvilágot. A herceg és felesége rögtön Angliába utaztak, éppen idejében érkeztek, mert rögtön megszületett Kensingtonban a kis hercegnő, aki tízenyolc évvel később, mint Viktória királynő foglalta el Anglia trónját.

A fiatal hercegnő gyakran találkozott Montefioreval és kisánya Montefiore gyermekeivel. Amikor Viktória királynővé koronázták, Montefiorenak magas tisztsége volt, ő volt London főbírója. A királynő ekkor lovagvá emelte. Ez 1837-ben történt. Amikor 1840-ben keleti utazásáról visszatért a királynő,

megengedte, hogy nemesi címet válasszon magának. 1846-ban báróvá nevezték ki. Montefiore címere nagyon érdekes volt. Virágok között libanoni cédrusok állottak, felül a felirással: Jeruzsálem, alul pedig héber betűkkel ez a három német szó: „Denke und Danke”.

Mint már említettük, London főbírója volt. A választás nagy zavarba hozta London városának vezetőit, mert az eskü keresztény szerződés között szokott lefolyni. De azért megtalálták a módját, hogy Montefiorenak ne kelljen olyan esküt tenni, mint az addigi főbíróknak. Mint London legfőbb ura, egyetlen kivételt sem hagyott jóvá, mindig megtalálta a módját, hogy a halálraítélteknek megkegyelmezzenek. És állandóan rendezett gyűléseket a szegények számára, amelyeknél mindig ő adta a legnagyobb adományt. Szerették és becsülték őt a keresztény főpapok is, így például London hercegei is gyakran volt vendége. 1833-ban már zsinagógát alapított és mellé hatalmas zsidóiskolát létesített. Ő maga fizette az összes alkalmazottakat, rabbiakat, tanítókat. A zsinagóga és az iskola látogatása díjmentes volt.

Hétszer utazott a Szentföldre, legutóljára 91 éves korában, 1875-ben utazott Jeruzsálembe. Mind mindig, ezáltal is nagy jótekonny alapítványt tett. Olyan ünnepeken részesült, mint amilyenben még senki a Szentföldön.

A csehszlovák igazságügyminiszter mondja:

„Az állam érdeke, hogy gazdaságilag erős és életképes zsidó polgárai legyenek”.

Berehovo Beregszász. Az elmúlt héten magas vendége volt Beregszász városának. Dr. Dérer igazságügyminiszter érkezett Rosypál Ruzsinszki kormányzójának kíséretében. A polgármester üdvözlő szavai után, Hirsch főbíró a zsidó küldöttség élén üdvözölte a minisztert. A főbírói amidőn rámutatott a ruszinszki zsidóság fölöttén loyallására, megváró szavakkal csatlakozott a zsidó tömegek kulcsos gazdasági helyzetét. Dérer miniszter különös figyelemmel hallgatta a főbírói szavai, majd megragadta a főbíró kezét és azt hosszu válassza alott szüntelenül tartotta. Meleg hangon köszönte meg a főbírói üdvözlő szavai. — A kormány tudalában van annak, — mondotta Dérer miniszter, — hogy zsidó polgárai teljes loyallással viselték a köztársasággal szemben. Személyében is nagybecsűl a zsidóság érték s kvalitásait és munkásságát. Nemcsak a zsidóságnak hanem a kormánynek is az az érdeke, hogy gazdaságilag erős és életképes zsidó polgárai legyenek, akikre mindenkor számíthat a csehszlovák köztársaság. Kérem Önt főbíró ur — fejezte be beszédét Dérer miniszter — közölje hittel, hogy a kormány mindig kész a zsidóság minden jogos kívánásáért teljesíteni és sérelmeit orvosolni.

Dérer miniszter a főbíróval szemben tanúsított fellüő szívélyes magatartásával, a nemzsidó lapok is élőkén foglalkoznak. Hirsch főbíró a látogatást követően nagyszabású beszédet tartott a Republika ferállásának 16. évfordulója alkalmával. Templomi szónoklata alatt jelen voltak a hatóság képviselői is. A főbíró megkapó szavakkal méltatta Masaryk elnök érdemeit a csehszlovák államalapítás érdekében.

Az Histadruth is elítéli a háifai zavargásokat. Haifa. — Lapunk elmúlt hetében számában beszámoltunk arról a botrányos üszvélésről, amely a baloldaliak és revizionisták között folyt le. A verekedést a Histadruth tagjai provokálták, akik megütdmádták a revizionisták zártkörű gyűlését. Az üszvélés, amelynek több sebesülte volt, általános felháborodást keltett az egész jisivuban. A Jewish Agency palesztinai Executívja is hivatalos nyilatkozatában ítélt el a zavargásokat, mint akik alálásák a jisiv békéjét. Maga a Histadruth, baloldali munkásszervezet amelynek tagjai kezdtek meg a verekedést, nyilvános közleményt bocsátott közre, amelyben éles szavakkal bélyegzik meg a kilengéseket.

Messze földről jöttek zsidók, hogy ruhájának szegélyét megcsokolhassák. Egy zsidó költő himnusz komponált tiszteletére.

A zsidók polgárjogainak a teljes harcossá cionista volt. Cionista volt, még mielőtt ezt a szót valaki is ismerte volna.

Nem írt könyveket, nem hagyott látható művet maga után és neve halvány emlékezet volna már, ha a zsidó Palesztina nem állított volna neki élő emléket. Palesztina megőrizte legrégebbi előharcosának nevét. Uccák, kolóniák, városnegyedek viselik.

Montefiore hétszer járt Palesztinában és egyik megindítója volt az első településeknek. Halála után egy új zsidó vezértípus jelent meg, ki folytatta a művet: a zsidóság ujhadásáért, az országért és az emancipációért. Nem a másoktól kapott egyenjogúsításért, hanem a nép saját erején és szervezeten épülő egyenlőségért. Herzl Tivadar volt. Egy másik zsidó típus, új zsidó típus. Megtestesítője annak a kornak, mely vele kezdődött a zsidó nép történetében, de amelynek egyik előharcosa éppen Montefiore volt.

Palesztinában szegényházakat, iskolákat, kórházakat létesített. Hogy Edmond Rothschild báró, aki most halt meg, istápolta Palesztina szegényeit, az is halhatatlan emléktő nagybecsűségének, Mózes Montefiorenak köszönhető.

Erdélyben a legrégebbi idő óta ismert ZIMMERMANN szövetnek nem kell reklám Minden fogyasztó tudja, hogy Románia egyik legjobb minőségű szövetét a

ZIMMERMANN TESTVÉREK sighthoaraiposztógyára készíti

Felkérjük tehát az igen tisztelt fogyasztó közönséget, hogy vásárlásainál a ZIMMERMANN-féle szövetet kérje.

Bessarabia zsidó központjában

Pogromáldozatok sirvárosában

— Iasi-tól — Chişinău-ig —

Jasiól, a moldvai fejedelemiség régi fővárosától, Chişinău (Kisenev) alighárom óra hosszáig tart az új gyorsvonat. A fizikai távolságnál azonban nagyobb a lelki távolság, amely a két város egymástól elválasztja. Iasi még Európa, Chişinău már nem az. Iasi, igen csinos, kies fekvésű, rendezett nagyváros, olyan, amilyen sok van a világon, tehát nem sok erelességgel rendelkezik. Ezzel szemben Chişinău a nyugateurópai szemléletnek, sokkal több erelességgel nyújt, mert egész más, mint a többi városok. Nem keleti balkán, hanem szélsőmagyarországi típus. Hosszu ideig tart, míg az államotól a városta érkeztünk, amíg feljutunk a felhős görbe-görbe házak, De nem e házak, hanem a kis egyemeletes, művészies esztétikussággal felépített „lakásbarokk”, ehogyan nevezni lehet őket, ezek adják meg Kisenev sajjáságos arculatát.

Chişinăuban még mindig a kétnyelvű szivletéma van használásban; a román és az orosz. Kisenev minden lakosa, ama hivatalnok kivételével, akik később költöztek a városba, beszél oroszul és orosz újságokat is olvas. De nagyon tanulnak románul is, úgy, hogy igen gyorsan a román szó. Van azonban Chişinăuban még egy harmadik nyelv is használásban: a jiddis. Mert Chişinău Bessarabia zsidó központja is. A város 150.000 lakosa közül 80.000 zsidó.

A temetőben.

Hermincegy esztendeje már annak, amikor éppen az orosz husvét beköszöntökor pogrom ámböngött Kisenevben. Ekkor hallott a világ először Kisenevről, de soha senki sem felejtette el azóta nevét. Mélyen belevészte magát a világ zsidóságának emlékezetébe. Ezért utunk elsősorban a temetőbe vitt, ahol az 1903-as és 1905-ös évek pogromjainak áldozatai fekszenek. Ez az új zsidó temető az „ismeretlen katonai sírházhoz” vezetett.

A pogromaktika, — nem árt ha emlékeztünk rá, — a „felvilágosult” időkben sem igen változott. Mind ugyanaz a játék ismétlődik: a helyi sajtó heves antiszemita írgatásba kezd. Ez tart addig, amíg a néplelék teljesen meg nem „érk”. Ha aztán kiötr a szenvedélyek vulkánja, akkor a hatóságok vagy löbbörral kott legyerekekkel személik az eseményeket, vagy „tehetően” állnak az elszabadult erőkek szemben. Ha végül mégis részánjuk már magukat a beavatkozásra, akkor rendszerint már késő. Akkor az árúháznak már ki vannak fosztva, a lakások össze vannak rombolva, férfiak, asszonyok és gyermekek sebesülten és holtan fekszenek a rombolás nyomában. Hogy a hatóságoknak a kisenevi pogromban igen nagy szerepük volt, passzív magatartásuk

Bessarabia főbírója.

Az ember legnagyobb ellensége maga az ember — mondja a főbíró. Egy bölcs, ősz patriarcha. Olyan imponáló megjelenés, mintha egy Rembrandt metszettel lenne kthasítva. Majdnem két emberöltő óta hirdeti az Igét. 28 évig Ukrajnában működött, 25 éve Chişinăuba él. Tanítója, tanácsadója, vezetője hitközségének. Neve: L. Zirelsohn főbíró-szenátor, Bessarabia főbírója.

Noha a gazdasági helyzet Bessarabiában rendkívül nyomorúságos, mégsem tudta teljesen demoralizálni a chişinăui zsidó hitközség belső életét. Itt még mindig fénylenek a tekintetek és innen még mindig büszkeséggel teli örömmel lehet jelenteni: Kisenevben, minden külső nyomás és szűkség ellenére fejlődő kulturális élet tapasztalható. De így volt ez régebben is, 1816-ban alapították az első zsinagógát. A Haszkala mozgalom nagy visszhangra talált ebben a városban, az első világi iskolát 1838-ban létesítették. Ma számos zsidó iskola van, köztülük egy leány továbbképző iskola, frankfurti minta szerint egy ortodox világi gimnázium. Népkönyvtár gondoskodik a szegény és elhagyott gyermekek meleg ellátásáról.

Gazdasági reménysek.

Chişinău, az egykori igen fontos kereskedelmi központ Oroszország és Románia között, Jasi javára most jelentéktelen hátrányossá lett. Gazdaságilag vigasztalan a helyzete. A zsidó lakosság, amelynek egykor kezében összpontosult a kereskedelem, igen nagy szűkséget szenved. Chişinău azonban új lendület vár az orosz-román diplomáciai és kereskedelmi kapcsolat felvételétől. Kisenevben új reménysek kelnek szárnyra . . .

Megelégedett nép él itt Bessarabiában.

Elvezik a szép estét, amelyeket a fényes Alexander korzó még szebbé tesz, örülnek a mának és nem kutadják a holnap likait. Szeles nagy uccák zúlik keresztül a várost, nincsenek sötét uccáskék, tisztá és sugároz minden. A fák már hullatják sárga leveleiket . . .

Csodálatos, hogy milyen szeretettel csügg minden chişinăui polgár városán. Elfelejtik minden gondjukat, ellelejtik a szegénységet és nyomort, ha eslenként a város előkelő negyedének kies fekvésű fasor-körzóján fénylő és távolbivésző tekintettel végig sétálnak . . . R. E.

Liptószentmiklóstól az „S. Fischer Verlag”-ig

Aki valaha is érdeklődött a német irodalom iránt és nem csak a könyv díszes címlapját nézte meg, hanem elaposan érdeklődött a könyv tartalmán túl például a könyv kiadója iránt is, az meg kellett, hogy lássa azt a fényt, hogy nem volt a német irodalomnak nagy alkotása, amelyen kiadóként szerényen ne az „S. Fischer Verlag” állott volna. Így szerényen S. Fischer. Természetesen azt még Németországban sem mutatták, még a Kaiser idejében sem, hogy miképpen lett S. Fischerből az őt is német könyvtáras és első kiadója, mecénása, vezető és irányítója.

Most meghalt S. Fischer. 75 éves volt és nem emigrációban halt meg, — csodák csodája — hanem Berlinben. Őt nem gleichschaltolták, mert érdemeit nem tudták meg a terrorlegények sem kicsinyíteni. Igaz, hogy sok mályra írt német könyvnek szülője volt Samuel Fischer, viszont Gerhard Hauptmann felfedezője, az író „hálát őt” a temetésén is részvétel) összes műveinek kiadója is volt. Igaz, ez a szerény, művelt és nagyszerű ösztön ember volt évtizedeken át a német irodalom felfedezője és istápolója. És nem érdektelen az, hogy évtizedekkel ezelőtt Samuel Fischer Liptószentmiklósról indult el nagy utjára. Ott hon Liptószentmiklóson szük volt a horizont, elvagyódott a kis felsőmagyarországi városkából, ahol apja egyszerű csótkereskedő volt. Micsoda szedületes ut, a kisváros szerény hajlékából a berlini Bülowstrasse 90 számú palotáig, ahol egy görási vállalat hirdette világszerre a szerény zsidóember isenállását. Fischer neve mára is volt, a legjobb német Fischer zsidó volt, amely körül a legkiválóbb német irodalmi tehetségek csoportosultak. Fischer legnagyobb érdeme az volt, hogy tudta, kiket kell felfedezni. Kik érdemlik meg. Többet felt a német Kulturáért és irodalomért, mint ezer Hitler és ízezer Göring. Ez volt az igazi világrázó propaganda a németiség érdekében, amelyet a szerény, alacny, kis Liptószentmiklósról elszármazott zsidó csinált. És ha a náci-sajtó két sorban is emlékezett meg most róla, azért neve tovább fog élni a könyvek első oldalán, „S. Fischer Verlag”, mint a sok barninges, lovagpálcás, ordítózó és pogromozó náci vezér.

Ha Bucureşti-be érkezik szálljon meg a Hotel Imperial-ban. Calea Victoria 49. A királyi palota szomszédságában. Újjonan átalakítva. — Olcsó árakkal.

Japan dumping rádió. Különlegesen selectív. 19 hallgató állomással. 3000 lei. Megtekinthető vasárnap délután 3-4-ig, vagy naponta este 9-10 ig. Comp de Voiaş si Tourism CLUJ, P. M. Viteazul 40. Etaj 1. Telefon: 805

Nagyszerű vételalkalom!

Raktárain átszervezése miatt

az összes őszi és téli kabát- és ruhaszöveteket, selymeket mosókelmeket és vászonárúkat

rendkívül olcsó áron adom el!

BIRÓ divatáruház

CLUJ, Calea Regele Ferdinand 11-a

Kulturorthodoxia vagy nemzetorthodoxia?

Írta: Müller Henrick

A „Népünk” főszerkesztője, régi harcosa a cionizmusnak, a legutolsó számában féltette a harangokat, vagy mondjuk zsidóul, megfújta a sófári: Veszélyben a kulturorthodoxia! És keserves strámokkal igyekezett a szívekre hatni, hogy ébredjenek és lázongjanak a sors ellen, amely ráneheztelt a kulturorthodoxiára. En megértem a szerkesztő ur felkelt: ő maga a pusztuló kulturorthodoxiának egyik legkülönösebb terméke, nem csoda ha vissza sóvárogja annak szép napjait. Azonban szíves engedelmeivel különvéleményt jelentek nek: a kulturorthodoxia pusztuljon el, mert e sorst megérdemli. A kulturorthodoxia idejét multa akkor, midőn a zsidóság világszerzte nemzeti öntudatra ébredezett, amikor nemzeti cílokra törekszünk, országos zsidóság, — országkői, sőt világszidóság problémáit foglalkozunk.

A kulturorthodoxia Németországban és Magyarországon fejlődött egymástól függetlenül. Ha fejlődésének és munkájának eredményét, a német vagy magyar kulturorthodox családól és egyéni összehasonlítjuk a lengyel, litván vagy amerikai „konzervatív”, vagy chassidikus zsidóval megismerhetjük a kulturorthodoxia fény- és árnyékoldalait. A zsidó nemzeti ébredés előtt uralkodott a sötétségben a kulturorthodoxia mint világító szövevény mutatta a zsidóság helyes útját, felfogóján a nemzeti zsidóság napja, elmondhatjuk a Talmuddal: „sragá bathera mal ahané?” Napfénynél minek a gyertya?

A kulturorthodoxia a zsidóságot mint vallást fogja fel, a zsidó egyént pedig vallásos életre törekvő, hagyományos vallási ideálokkal telített egyénnek tekinti. A zsidó középkorban, amely élt száz éve, hogy véget ért, ez helyes felfogás volt. A kulturorthodoxia tovább megy, emi időn belülje, hogy a XX-ik század zsidója honpolgári életet is él és — vannak kulturigényei. A magyar orthodoxia a kulturigények kielégítését a honpolgári és gyakorlati élet szükségletei szerint engedte meg; a németországi orthodoxia ezzel szemben a kultúrát öncélúnak tekintette. Ezzel szemben nem akarták tekintetbe venni, vagy nem is érezték, hogy a XX-ik században, amidőn a népek nemzeti öntudata ébredtek, a zsidó egyének éppen úgy, mint más nemzet fiának, nemzeti érzéssel is ki kell

élni, nemzeti kulturális igényei is vannak. Midőn a cionista mozgalom szelei felkeverték az európai zsidó ucca porát, a kulturorthodoxia úgy látta, hogy a nemzeti törekvéseket a vallással össze nem egyeztetni. Ugyanakkor pedig a zsidó vallás, a Tóra, a „Taj-jag Mivóli” és az európai nemzeti műveltség közötti igenis megtalálják az összeegyeztelést és az egyensúlyt.

Mit eredményezett a kulturorthodoxia?

Fiaink és leányaink, kikl abban az országban, ahol lakott, megtanulták különben az uralkodó nemzet nyelvét, megismerték annak irodalmát, lelkükbe oltotta az uralkodó nemzetnek nagy öntelmei és kulturális ideáljait, jártasak lettek annak történelmében és rétségeiben, lelkeseidtek annak zenéjéért, irólért, költőjért, képzőművészetéért. Ez volt az egyik fele a „kulturorthodoxia” nevű szintézisnek. A másik fele pedig a szigorú vallásosság volt és a Tóra tanulmányozása. Hogy ez összeleltelben mi volt több, kultura vagy orthodoxya, ez attól függött, ki töltötte éveit a jesivában vagy a köépi-kolában. A leányoknál, akik „mentesek” a Tóra tanulásától, természetesen a „kultura” adta a lélek tartalmát, az „orthodoxya” nagyon kevés volt.

Az orthodox zsidó ifjúnak a zsidóságból csak az jutott, ami a templomban és bethamidrasban felteálható. Imakönyv, chimes és machzör, minján és derása, Rav, Chazan, Samas („Rechas zsidóság”) A zsidó közép korban, ez nem volt hiba, mert az akkori zsidónak nem is volt több lelki igénye. No meg hozzájárult a Talmud intenzív tanulmányozása, amelyhez egy egész élet is túlvivid. Azonban jelenlegi századunkban sajnos az ifjuság profán, világi és nemzeti kulturéletet is akar élni. Az élet és a kulturorthodoxia iskolái és elvei tanították erre. És itt ezután alakult ki az asszimiláció az a csodálatos keveréke a zsidó vallásossággal amely még mindig dusan burjánzik a német és magyar nyelvű zsidóság berkeiben. Reméljük, hogy akad majd szatirikus, egy zsidó Moliere, aki kipellengérezzi a Galimnak ezt a jóláplált és jólitőzött termékét. Addig is nézzünk a tükörbe és állapítsuk meg: A zsidó ifjúnak szabad lelkeseidni a román vagy magyar nemzet ideáljairól, azonban, ha a zsidó nemzeti törekvéseibe akar résztvenni — ez vallásellenes; kinosan ügyel

nek a román és német nyelv grammatikájára, nehogy „megbánták”, a héber nyelv tanulása tilos vagy fölösleges. Büszkélkednek fiaink nyelvtudásukkal, általános a román, magyar, német és francia nyelv, de a héber nyelven beszélni — ez „cionizmus”. Lelkesen szavalják Adyt, Kosztolányit, Eminescut és Muresant — de Cernichovsky, Bialik, Landan héber költeményeiről még csak nem is hallottak. A műveltebbek óráthosszat kalimpálják, vagy éneklük a klasszikus zenét és a legújabb szonokat de Idelsohn, Cunzer, Goldfaden sibi, zsidó melódiait nem ismerik. Lelkesedhelnek fiaink a leányeink Deák Ferencért, Kossuthért, Cogalniceanuért és Gogáért is de Barkochba, Reb Joschmann, Alroy Dávid és Herzl hidegen hagyják őket. Tehát a kulturorthodoxia engedélyez, sőt nyújt kultúrát, de csak idegen nemzetét. Olyan kultúrát, amely tartalomában és szellemében teljesen ellentéte a Tóra kultúrájának. A zsidó nemzeti kultúrát, amelyet ezer szál fűzi a Tórához, a kulturorthodoxia nem akarja befogadni.

És midőn a háboru után az új generáció leltében elompuht a vallásos érzés, — a Tóratudás csökkent, mi maradt a kulturorthodoxia „második” nemzedékében? Emlékek, csupa emlékek, de nem élő zsidóság, a nem talmudochocem, egyszerű zsidó, vagy a nőket, kik nem tanultak Torát és vallásos meggyőződésük lábát lelt, vajjon mi kösse a szigorú orthodoxyához és a zsidó hagyományokhoz?

Tehát: pusztuljon a kulturorthodoxia, a zsidó hagyományhűség és asszimiláció furca keveréke. Adjon helyet a nemzeti érzéssel és törekvésekkel áttöltött új orthodoxyának. A zsidó nemzeti kultura és nemzeti öntelmei képesek lesznek hidat verni az európai műveltség és a Tóra kultúrája között; az igazi zsidó kultura a Tóra falajából sarjadzhat, a zsidó lélek évezreies égyűrtitűt rétegződne benne. A nemzet orthodoxya, amelyet most csak a Mizrachit nemzeti alapon álló vallásossággal képviseli, bátoritelenül és halás nélkül foglalja el a kulturorthodoxia helyét a htközösségekben és mint ifjú ifján, legyőzi majd a sötétség szellemét.

— Dr. Harsányi Jenő, a maramaros-megyei tanács alelnöke Bucuresztibe költözött. Azoknak az embereknek az életében, akik idejüknék és képességeiknek jelentős részét a köz szolgálatába állítják, minden jelentősebb momentum a köz életére is kihat. Dr. Harsányi Jenő ügyvéd azon emberek közé tartozik, akik életüknek jelentős részét a köznek szentelik és minden jelentősebb változás az ő életükben a közéletre is érezteti hatását. Harsányi Jenő előbb Dejen, majd Felsővisón élt. Mint jogász is tekinthető felt szerit és mint harcos zsidó férfiu is egyik oszlopa a zsidó nemzeti mozgalomnak és általában minden komoly zsidó ügynek. Tanulmányi éveiben a budapesti Makkabea köréhez tartozott, ahhoz a körhöz, mely utótrője és élcsapata volt a magyar nyerveitelenen a cionista mozgalomnak. A Makkabea tradíciót vitte őt életébe és közéleti munkásságába. Ugy Dejen, mint Felsővisón utótrője volt a cionizmusnak és egyik előharcosa a Zsidó Pártnak. Mindig követkevsen kitartott ezen a vonalon. Most Bucuresztibe költözött és ott folytatja ügyvédi tevékenységét. A maramarosi zsidóság, melynek egyik vezetőegységé volt, egy háior és odaadó harcosát veszít el vele. Harsányi Jenő ezonban Bucuresztben is olyan odaadóssággal fogja szolgálni a zsidóság ügyét, mint eddigi életében. Maramarosban alelnöke volt a megyei tanácsnak és többször kellett fellütnést különböző memorandumaival és tervezeteivel. Bucuresztben folytatni fogja áldosos munkáját és ugys mint ügyvéd, ugys mint zsidó közéleti férfiu egyik ügyvivője lesz a zsidó érdekeknek és jogoknak.

— Jobb családból származó 40 éves ortodox fiatalember benősuilne egyszerűbb házhoz, hol megélhetése biztosítva lenne. Leveleket H. O. jeltigére e lap kiadóhivatalába kérek.

Az erdélyi

„Brith-Hanoar-Hamizrachi”

hivatalos lapja

A mi mellékletünk

A „Népünk”, mely eddig is féhivatalos lapja volt az erdélyi Mizrachinak és főszerkesztője, Wasserstrom Sándor, a Mizrachi mozgalom régi és kipróbált támogatójába részesítse. A „Népünk” ezuttal is tanuljelt adta a Mizrachi mozgalommal szemben való megértésének, amidőn készségeel állítja lapjának hasábjait a vallásos alapon álló nemzeti ifjuság rendelkezésére. A „Népünk” havonta egyszer két oldalt, de ha szükség lesz rá, ugy többet és többször is átenged számunkra, hogy azokon keresztül ismertessük meg az erdélyi zsidósággal problémáinkat.

„Hátóra möchazereth áchré áchszánjá”.

Öt évvel ezelőt letesült a vallásos-nemzeti zsidóság eme tribünje a „Népünk”-ön keresztül. Ma, a melléklet útján, a Mizrachi ifjuság visszatér régi-új tribünjéhez, a „Népünk”-höz. E mellékletben keresztül akarunk szólni a „Népünk” olvasóinak tizezeihez. Közlelebb akarjuk őket hozni ügyünkhöz, a vallásos ifjuság ügyéhez.

Azzal a kéréssel fordulunk elvbarátainkhoz és írógárdánkhoz, hogy küldjenek be cikkekét és közleményeket a jssuvval és mozgalomunkkal kapcsolatos összes vallási problémákról, amelyeknek szivesen adunk helyt mellékletünk hasábjain. Kérjük összes csoportjainkat és elvbarátainkat, hogy rendszeresen küldjenek be híreket és közleményeket a szervezetükben előforduló eseményekről, hogy ezáltal is kibővíthessük mellékletünk hírovtát.

Az új munkaperiodus elé

Elmult a hosszú nyár, amikor a szervezeti élet szünetelt — indokollan, vagy indokollanul. Belépünk az új munka év periodusába, új és megújodott munkakedvvel. Összes legutóbbi Pögischáinon megjelöltük a szervezet további munkájának alapvonalait. Széleskörű munkaprogramot dolgoztunk ki minden munkagazalban. Szervezet és propaganda, chelucut, nevelés, kultura, kkl, saját alapunk sibi, melyek híralva vannak szervezélünk életét és tevékenységét megszilárdítani és kiszélesíteni. Ezt a munkaprogramot kell most realizálni.

De egész munkánk alapja, ugy anyagi mint erkölcsi tekintetben nem azon tevékenységben rejlik, amelyet a központ a csoportok érdekében fejt ki, hanem éppen fordítva, amit a körzet, a csoportok, a központ érdekében

tevékenykednek, az egész mozgalom fejlődése érdekében, azért, hogy minden komoly és áldozatkész emberüket a mozgalom szolgálatába állítsák. A csoportokért és a csoportok erejével tudja csak a központ végezni azt amit végez. A csoport az, mely kötelezi a központi vezetőséget, hogy szélesítse ki munkakörét és a csoport az, mely a központ és a mozgalom léteinek és erejének forrását képezi. A szervezet belső kiépítése és megerősítése, növeli befolyásunkat legjobban kifelé. Lehetséges-e, hogy akárhí közülünk-közültek kivonná magát abból, hogy erejét, lelkesedését és tehetségét a mozgalom szolgálatába állítsa?

Legyen mostani munkaperiodusunk gazdag telkekben és eredményekben ne csak kívánságokban.

Erdély cionistái hol vagytok?

Igy van ez Erdélyben, hol a cionizmus vámszedőit a szó. Ők itélkeznek egy 25 éves cionista fölött. És mikor jól elintézték dolgukat, tovahaladnak, mintha semmi sem történt volna.

Az erdélyi Mizrachi mozgalom nemrégén elbucszaltta elnökt, Rottenberg lözsefét, ki véglegesen Erecz-Jiszráelba költözött. Az erdélyi szervezet nevében, Ráth Efraim vezérünk bucsuzaltta el, az erdélyi Mizrachi Execultivéjének elnökét. Felsorakoztatta az elnök érdemeit, méltatta személyét és rajta keresztül propagandát fejtelt ki a Mizrachi eszmének.

De nemcsak Rottenberg lözsef elnökünköt bucsuzalttuk akkor, hanem az erdélyi Mizrachi mozgalom megteremtőjét, vezérünket, mesterünket és tanítónkat is, Ráth Efraimot, ki ugyancsak allijzása előtt állott. Dupla volt a fájdalomunk, hogy egyszerre két vezért veszít el, az erdélyi Mizrachi mozgalom.

Ráth Efraim! Ki nem ismeri őt, az erdélyi cionisták és nemcionisták között. Ott láltuk őt, minden konferencia tribünjén sikra szállni, az erdélyi cionizmus érdekében. Keren Hájjeszod és Keren Kajemelm meeltngelen, ő volt az előadó, a lelkesítő, a kísérő, a gyűjtő és minden.

És 25 éves fáradhatatlan munka, küzde-

lem és áldozatkésztség után, végre ő is elérte azt a pillanatot, hogy abba az országba költözjön, amelyért egy egész életet áldozott fel. De vannak Noél urak, kik jiddisül és németül nem értenek de értenek ahoz, hogy megrágalmazták Rá h Efraimot, hogy Rottenberg bucsuzalttáján, kkl, ellenes propagandát fejtelt ki. (Megjegyezni kívánjuk, hogy a kkl. Maramarosba propaganda céljából olyan embereket küld ki, kik nem tudnak jiddisül és németül). És a rágalom fülekre talált. A temesvári Palesztina Hivatal letiltotta Ráth Efraim certifikátját, míg fegyelmi-bírósdá elő nem áll. A lények bebizonyosodtak. A vádak alaptalanoknak bizonyultak. Noél ur pedig sajnálkozását fejezte ki, mintha semmi sem történt volna.

Hogy az igazat bevalljuk, Noél ur rágalmarzásán egyáltalán nem csodálkozunk, mert hiszen amugy sincs más szerepe, az erdélyi cionista mozgalomban. De annál inkább csodálkozunk azokon, kik ezen vádaknak és rágalomoknak helytadtak.

És kérdezzük? Erdélyi cionisták, Ráth Efraim küzdőtársai hol vagytok? Vagy talán már ernyire sülyyedünk?

Herzinek is ez volt az eigondolása

Ő is a zsidó nyomoron és az antiszemitizmuson keresztül lete nette meg az Alneulandját. Ő is ugy gondolja, a nikor báró Hirscheit és báró Rotschildot kereste fel, hogy a gazdagok a pénz adják és a szegényét pedig, az energát, az erőt. Orságról-orzágra látogatott el, hogy szemléi szembe megismerkedjen a zsidó nyomorral, a zsidó szenvedésekkel és fájdalommal. Ez volt O, Herzl, az igaz zsidó vezér, zsidó szívvel és zsidó lelkelvel.

Ma már más szelek fújnak. Különösen Erdélyben. A Herzl-cionizmust — szalon-cionizmus váltotta fel. A temesvári Lloyd sorok falal között keresik a zsidó nyomort. És ha vannak olyanok, kik a zsidó nyomor közepette élnek és a törvényesség keretein belül igyekeznek és próbálkoznak enyhíteni a zsidó nyomoron, akkor igazságosan, vagy igazságtalanul elgáncsolják, lehetetlenné teszik őket. Nem szivesen vállalkozunk mi ezen feladatra, mert tuduk jól, hogy irigyeit fogják töltük, amennyire ez már irigylésre méltó. A zsidó nyomoron enyhíteni, a zsidó nyomor De türelmet esége és tarhatatlansága kötelez.

Tudjuk eléggé jól, hogy vannak hivatalosabbak erre és szivesen átengednek nekiet a babérokoszorukat. De lássuk csak, mit történt tulajdonképen? Arthur Hanke, a Keren Hájjeszod palesztinai igazgatója Temesvátra érkezett. Sorozatos előadásokat tartott és azt mondotta: „Óvakodjunk a konjunktura cionistáktól”.

A szomszédos Csehországban is ugy történt, hogy Katenelsohn, Karlsbadban nyaralt. A ruszinszkói cionista vezérek leutaztak hozzá és megzavarták nyári pihenését azzal, hogy 8 napra lehozták Ruszinszkóba, a cseh Maramarosba, hogy bemutatassék neki a maramarosi zsidó nyomort. Lejtől. Faluról-falura látogatót el. Megismerkedett a nyomorban sínylődó produktív zsidó parasztokkal. És látogatásának meg volt az eredménye. Kieszközött 50 certifikátot a Jewish Agencitől, a ruszinszkói zsidó családok számára. 35 certifikátot már meg is kaptak, melyekről e héten indult Palesztinába 314 ember Románián keresztül. 35 zsidó család és 314 zsidó sorsán enyhítettek. Nem csináltak beöle nagy felhajtást. Meri, hiszen ez a feladata a zsidó vezéreknek. Ezt nevezzük Herzl-cionizmusnak. Arthur Hanke pedig elvezelték, a Lloyd sorokban, a temesvári gazdag szalonokba. És lehetséges, hogy fehérré terített asztaloknál beszéltek vele zsidó nyomorról. De ő a zsidó nyomort szemelvel nem látta. Nem vezeték el egyes erdélyi és maramarosi zsidólokta falvakba, hogy megismerkedjen az elszegényedett és egyongyötrő produktív zsidó parasztokkal. A reális zsidó nyomorral. És akkor nem csoda, ha azt hangoztatta: „Óvakodjunk a konjunktura cionistáktól”.

Meri, hiszen ezt nevezzük szalon-cionizmusnak. Mi is a ruszinszkói példára akartunk tenni valamit. Meri mi itt, a zsidó nyomor közepette élünk. Zsidó nyomorral ébredünk minden reggel és zsidó nyomorral megtelt szívvel fogszuk le. Világközpontunkhoz fordultunk. És világközpontunk utasításait követtünk.

Teltük ezt azért is, mert láttuk, hogy a temesvári cionista elvbarátaink nem csinálnak ezirányban semmit. Van olyan sulyos az erdélyi zsidó nyomor, mint a Lengyel, vagy németországi. Erdély, ahelyett, hogy több certifikátot kapjon, mindig kevesebbet és kevesebbet kap. Ezzel szemben Lengyel- és Németország az összesertifikátok kétharmadát kapják. Meri

RÖVID HIREK

PRAGA. — Az elhunyt bécsi... PRAGA. — Az elhunyt bécsi... PRAGA. — Az elhunyt bécsi...

BERLIN. — A zsidó iskolák... BERLIN. — A zsidó iskolák... BERLIN. — A zsidó iskolák...

BÉCS. — Hivatalos kimutatás... BÉCS. — Hivatalos kimutatás... BÉCS. — Hivatalos kimutatás...

VARSO. — Az állami statisztika... VARSO. — Az állami statisztika... VARSO. — Az állami statisztika...

PARIS. — A spanyol népszavazás... PARIS. — A spanyol népszavazás... PARIS. — A spanyol népszavazás...

LONDON. — Az október 16-ára... LONDON. — Az október 16-ára... LONDON. — Az október 16-ára...

BUDAPEST. — A rapokban... BUDAPEST. — A rapokban... BUDAPEST. — A rapokban...

BUKAREST. — A román állami... BUKAREST. — A román állami... BUKAREST. — A román állami...

GENE. — A genfi női szabadság... GENE. — A genfi női szabadság... GENE. — A genfi női szabadság...

JERUSALEM. — Hatalmas emlékmű... JERUSALEM. — Hatalmas emlékmű... JERUSALEM. — Hatalmas emlékmű...

Az erdélyi Brith Hanoar Hamizrachit mozgalmából

Petrova. Két, de alább csoport... Petrova. Két, de alább csoport... Petrova. Két, de alább csoport...

Reglin. Egyike a legnagyobb... Reglin. Egyike a legnagyobb... Reglin. Egyike a legnagyobb...

Rozavlen. A csoport összes... Rozavlen. A csoport összes... Rozavlen. A csoport összes...

Sighet. Itt a csoport szép... Sighet. Itt a csoport szép... Sighet. Itt a csoport szép...

Somcuta Mare. Eltarózik... Somcuta Mare. Eltarózik... Somcuta Mare. Eltarózik...

Dreagos Vodán megalkult... Dreagos Vodán megalkult... Dreagos Vodán megalkult...

Topilja. Szép munka folyik... Topilja. Szép munka folyik... Topilja. Szép munka folyik...

Timisoara. Itt is szép munka... Timisoara. Itt is szép munka... Timisoara. Itt is szép munka...

A valesku mihei (Erdélyfalva)... A valesku mihei (Erdélyfalva)... A valesku mihei (Erdélyfalva)...

Az oradeai Mizrachit ifjusági... Az oradeai Mizrachit ifjusági... Az oradeai Mizrachit ifjusági...

Slavescu pénzügyminiszter... Slavescu pénzügyminiszter... Slavescu pénzügyminiszter...

BUDAPEST. — A rapokban... BUDAPEST. — A rapokban... BUDAPEST. — A rapokban...

BUKAREST. — A román állami... BUKAREST. — A román állami... BUKAREST. — A román állami...

GENE. — A genfi női szabadság... GENE. — A genfi női szabadság... GENE. — A genfi női szabadság...

ZSIDÓ HUMOR

Amin Palesztina nevet

A turista. A bécsi angol konzul előtt... A turista. A bécsi angol konzul előtt... A turista. A bécsi angol konzul előtt...

Házitula jdonos Tel-Avivban

Egy amerikai zsidó palesztinába... Egy amerikai zsidó palesztinába... Egy amerikai zsidó palesztinába...

Élni és élni hagyni

Egy vidéki kereskedőhöz... Egy vidéki kereskedőhöz... Egy vidéki kereskedőhöz...

A zsidó rendőr.

Egy telavivi zsidó rendőr... Egy telavivi zsidó rendőr... Egy telavivi zsidó rendőr...

A valesku mihei (Erdélyfalva)... A valesku mihei (Erdélyfalva)... A valesku mihei (Erdélyfalva)...

Az oradeai Mizrachit ifjusági... Az oradeai Mizrachit ifjusági... Az oradeai Mizrachit ifjusági...

Mennyasszony és a narancs.

Egy jobb házból származó... Egy jobb házból származó... Egy jobb házból származó...

A panaszfalnál.

Egy amerikai Jeruzsálembe... Egy amerikai Jeruzsálembe... Egy amerikai Jeruzsálembe...

Banküzet Palesztinában.

Egy palesztinai zsidó... Egy palesztinai zsidó... Egy palesztinai zsidó...

NÉPÜNİK

ORADEA. Főszerkesztő: ZSIDÓ HETILAP. WASSERSTROM SÁNDOR. LEITNER ZOLTAN.

A nagy per, amely ezer éve folyik és sohasem lesz vége

A tárgyalást elnapolták. A Cion... A tárgyalást elnapolták. A Cion... A tárgyalást elnapolták. A Cion...

mert ez felet meg a legjobban... mert ez felet meg a legjobban... mert ez felet meg a legjobban...

nagy most fel ne burjánozzék... nagy most fel ne burjánozzék... nagy most fel ne burjánozzék...

Jogokat kérünk - a kötelezettségek teljesítése ellenében

Tizenöt esztendeje folyik a nagy... Tizenöt esztendeje folyik a nagy... Tizenöt esztendeje folyik a nagy...

országunk egy nagyszabású... országunk egy nagyszabású... országunk egy nagyszabású...

Aktualitást e kérdés feszegetésének... Aktualitást e kérdés feszegetésének... Aktualitást e kérdés feszegetésének...

Egyesével: félre már végre a... Egyesével: félre már végre a... Egyesével: félre már végre a...

